

מלאכת מחתך

גמרא - שבת עד ע"ב

אמר רב מנשה האי מאן דסלית סילתי חייב משום טוחן. אמר רב אשי אי קפיד אמשחתיא חייב משום מחתך. אמר אביי האי מאן דעבד חלתא חייב אחת עשרה חטאות. (עושה כוורת) רבי שמעון בן לקיש תולש חייב משום גוזז קוטם חייב משום מחתך רש"י - חותך במידה הרי זה מחתך. מקפיד לחתוך עד מקום שהוא ראוי.

רמב"ם (הלכות שבת פרק יא הלכה ז)

המחתך מן העור כדי לעשות קמיע חייב, והוא שיתכוין למדת ארכו ומדת רחבו ויחתוך בכונה שהיא מלאכה. הקוטם את הכנף הרי זה תולדת מחתך וחייב, וכן המגרד ראשי כלונסות של ארז חייב משום מחתך, וכן כל חתיכה שיחתוך חרש עץ מן העצים או חרש מתכת מן המתכות חייב משום מחתך.

הלכה

שולחן ערוך סימן שמ סעיף יג

אין שוברים החרס ואין קורעין הנייר, מפני שהוא כמתקן כלי. משנה ברורה – מדובר שאינו מקפיד על המדה, כי אם לא כן יש בו גם משום מחתך. שער הציון - גם בקורע ביד יש בו משום מחתך.

שולחן ערוך סימן שכב

ד. אוכלי בהמה, אין בהם משום תיקון כלי; לפיכך מותר לקטום, אפילו בסכין, קש או תבן ולחצוץ בו שיניו, אבל קיסם שאינו אוכל בהמה, אפילו ליטלו כדי לחצוץ בו שיניו אסור. ה. מותר לטלטל עצי בשמים להריח בהם ולהניף בהם לחולה; ומוללו להריח בו, אחד קשים ואחד רכים. משנה ברורה – מותר לחתוך בסכין ואפילו הוא מקפיד על המדה אין בזה שום חשש איסור מחמת מחתך כיון דדבר אוכל הוא.

דין מלאכת מחתך בשאר דברים: (א) המחתך עור או כל דבר שאדם מחתך ומקפיד על מדתו בין עץ או מתכת או אפילו נוצות של עוף כיון שמקפיד על מדת ארכו ורחבו וחותר בכונה חייב אבל החותר דרך הפסד או בלא כונה למדתו אלא כמתעסק או כמשחק פטור. ומה יפה הועילו לנו הנביאים וחכמינו ז"ל במה שאסרו לנו המקח וממכר בשבת שפעמים שיכול לבוא לידי חיוב חטאת כגון שמוכר איזה סחורה ומחתך ממנו לפי מדתו הצריך לו דחייב משום מחתך. (ב) אין מלאכת מחתך שייך באוכל. *

* חיי אדם הלכות שבת כלל לו

נראה לי דאין מלאכת מחתך באוכלין. ודוקא בדבר שהוא מאכל גמור, ואפילו אוכלי בהמה כגון עשבים ותבן. אבל אם קיטם עליו, כיון שהענף אינו מאכל בהמה, שייך גם כן מחתך. ואפילו באוכלין ממש, דוקא כשעושה ממנו כלי בתחלה לא שייך תקון כלי, וכן מחתך. אבל אם מתקן כלי בדבר אוכל, כגון שיש נקב בכלי ונוטל חתיכת פת וחותרו לפי מדת הנקב, שייך בזה האוכל מחתך וגם תיקון כלי.

(ג) אם מלאכת מחתך הוא דוקא בכלי או אפילו ביד, תלוי בכל דבר לפי ענינו דדבר שדרכו לחתכו דוקא בכלי אין חייב כ"א בכלי ודבר שדרכו להפרידו ביד חייב ג"כ אפילו ביד. ומסתבר שאיסור דרבנן יש בכל מקרה. החותר קיסם בסכין לחצות בו שיניו חייב לדעת הרא"ש משום תקון כלי, ולדעת הרמב"ם משום מחתך ואפשר שחייב שתיים. ביאור הלכה - לכאורה קשה מדוע התירו לקטום בקשים להריח? אמנם אינו מתכוין לעשות כלי שאינו רק להריח ואין שייך בזה תקון כלי, אבל מדוע לא יאסר משום מחתך בקשים שאינם בכלל אוכלי בהמה? דהרי בכל מלאכת מחתך אין הטעם משום דבזה עושה כלי אלא דזה גופא הוא מלאכה כידוע ממה שאמר הגמרא שבת ע"ד ע"ב האי מאן דסלית סילתא וקפיד אמשחתיא דחייב גם משום מחתך. ואולי דכיון דמדובר בקוטם ביד אפילו משום מחתך אין בזה דסתם מחתך הוא בכלי. אמנם ראיתי שנשמט אדם שמצדד לומר דשם מחתך שייך אפילו ביד. וקשה לדבריו מדוע התירו לקטום בקשים. ואולי דסתם קוטם להריח אינו מקפיד על המדה, אבל באמת אם הוא מקפיד על המדה כגון שחבירו מבקש ממנו שיתן לו מעצי בשמים שלו והוא קוטם איזה שיעור ממנו כדי ליתן לו, יצויר בזה לפעמים איסור דאורייתא. ולענין דינא נ"ל להכריע דתלוי מלאכת מחתך בכל אחד לפי ענינו דדבר שדרכו לחתכו דוקא בכלי לא שייך שם מחתך אלא בכלי, ודבר שדרכו להפרידו לשנים ביד חייב משום מחתך אם מפרידו ע"י יד. וכ"ז דוקא אם הוא מקפיד על המדה. ומדברנן אסור בכל מקרה.

אחרונים

שש"כ – אריזות לא יחתוך לפי הסימנים לחיתוך אלא יקרע את האריזה. חבילת סוכר מותר לחתוך במקום המסומן. תחומין כרך יז – הפרדת מעדי חלב – מחלוקת הרב אויערבך / הרב אלישיב